



ШАБАКАҲОИ ИҶТИМОЙ ҲАМЧУН АМАЛИ ТАШАККУЛИ НУТҚИ МУОСИР

Раҳматуллоева Манижа Ибодуллоевна

Донишқадаи соҳибкорӣ ва педагогикаи Деҳнав Факултети педагогика равияи
таҳсилоти ибтидоӣ, донишҷӯи соли сеюм гурӯҳи 8 ВТ-23тҷ

Email: manijarahmatulloeva@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17337757>

Аннотатсия: Дар ин мақола ман таъсири интернет ва шабакаҳои иҷтимоиро ба забони модарӣ таҳлил намудам. Ба назари ман, шабакаҳои иҷтимоӣ аз як тараф имконият медиҳанд, ки китобҳо ва мундариҷаи илмӣ ба забони модарӣ паҳн шаванд. Аммо аз тарафи дигар, шаклҳои ғайрирасмии муошират қоидаҳои дурусти имло ва услуби адабро заиф месозанд.

Калидвоҷаҳо: забони модарӣ, интернет, шабакаҳои иҷтимоӣ, таъсири рақамӣ, ихтисораҳо, калимаҳои иқтибосӣ, ҳифзи забон, муоширати рақамӣ, рушди забон, забоншиносӣ.

Annotatsiya: Ushbu maqolada men internet va ijtimoiy tarmoqlarning ona tiliga ta'sirini tahlil qildim. Bir tomondan, ijtimoiy tarmoqlar kitoblar va ilmiy materiallarni ona tilida tarqatish imkonini beradi. Ammo boshqa tomondan, norasmiy muloqot shakllari imlo qoidalari va adabiy uslubni zaiflashtiradi. Menimcha, raqamli davrda ona tilini asrab-avaylash har bir insonning burchidir.

Kalit so'zlar: ona tili, internet, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli muloqot, qisqartmalar, o'zlashma so'zlar, tilni asrab-avaylash, savodxonlik.

Аннотация: В данной статье я анализирую влияние интернета и социальных сетей на родной язык. С одной стороны, социальные сети предоставляют возможность распространять книги и научные материалы на родном языке. С другой стороны, неформальные формы общения ослабляют правила орфографии и литературного стиля. Я считаю, что сохранение родного языка в цифровую эпоху-это обязанность каждого человека

Ключевые слова: родной язык, интернет, социальные сети, цифровое общение, сокращения, заимствованные слова, сохранение языка, языковая грамотность..

Abstract: In this article, I analyze the impact of the Internet and social networks on the mother tongue. On the one hand, social media provides opportunities to distribute books and scientific content in the native language. On the other hand, informal communication weakens spelling norms and literary style. I believe that preserving the mother tongue in the digital age is the responsibility of every individual

Keywords: mother tongue, Internet, social networks, digital communication, abbreviations, borrowed words, language preservation, language literacy.

Дар асри XXI ҷаҳон бо суръати баланд тараққӣ мекунад ва технологияҳои муосир ба тамоми ҷабҳаҳои ҳаёти инсон роҳ ёфтаанд. Яке аз самтҳои муҳими таъсир, ки аҳамияти иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дорад, ин тарбия мебошад. Тарбия ҳамчун асоси ташаккули шахсият, ҷаҳонбинӣ ва ахлоқи насли наврас бояд бо замон ҳамқадам бошад. Ман ҳамчун донишҷӯ мушоҳида кардам, ки кӯдакону наврасон рӯз ба рӯз бештар дар муҳити онлайн тамаркуз мекунанд-аз шабакаҳои иҷтимоӣ то платформаҳои таълимӣ истифода мебаранд. Ин раванд имкониятҳои нав мебахшад, аммо ҳамзамон



хавфу хатарҳои забонӣ ва тарбиявино низ ба миён меорад. Мақсади ин тадқиқот фаҳмидани равандиҳои мусбат ва манфии таъсири муҳити рақамӣ ба забони модарӣ ва пешниҳод кардани роҳҳои амалӣ барои ҳифз ва рушд мебошад.

Интернет имконият медиҳад, ки хонандагон ба китобҳои электронӣ, луғатҳо ва мақолаҳои илмӣ дастрасӣ пайдо кунанд. Ман мушоҳида кардам, ки омӯзгорон метавонанд дарсҳоро бо истифода аз мултимедия ва платформаҳои онлайнӣ (мисли платформаҳои таълимии миллӣ ва байналмилалӣ) муташаккил ва ҷолиб гардонанд. Ин раванд махсусан барои минтақаҳои дур аз маркази таълим ғайриҷаҳон аст-зеро дониш метавонад ба маҳдудият паҳн шавад. Интернет метавонад фарҳанг ва мероси миллӣ паҳн кунад-лек барои ин лозим аст, ки мундариҷаҳои босифат ва ҷолиб ба забони модарӣ таҳия шаванд. Ман мушоҳида кардам, ки дар платформаҳои интернетии миллӣ маводи хуб кам аст, аксаран мундариҷаҳои хориҷӣ бештар ҷалб мекунад. Агар муассисаҳои илмӣ ва фарҳангӣ бештар ба эҷоди контент дар забони модарӣ сармоягузорӣ намоянд, ин ба ҳифз ва рушд кӯмаки худ хоҳад расонд. Аз нуқтаи назари шахсӣ, ман ҳамчун донишҷӯ пай мебарам, ки забони модарӣ дар шабақаҳои иҷтимоӣ бештар ба шакли ғайрирасмӣ истифода мешавад. Гарчанде ки ин навъи муошират ба ҷавонон озодии ифода медиҳад, вале боиси фаромӯш шудани қоидаҳои дурусти имло ва услуби адабӣ мегардад. Масалан, бисёриҳо калимаҳоро кӯтоҳ мекунад ё бо ҳарфҳои лотинӣ менависанд, ки ин дар оянда ба саводнокии умумии ҷомеа таъсир расонданиш мумкин аст. Бо вуҷуди ин, интернет имкони бузургоро барои паҳн кардани забони модарӣ медиҳад. Агар муҳтавои босифат-китобҳои электронӣ, мақолаҳои илмӣ ва мундариҷаи таълимӣ-бештар ба забони модарӣ таҳия шаванд, ин раванд метавонад ба рушди забон кумак кунад. Ба андешаи ман, масъулияти асосӣ дар ин самт ба дӯши ҷавонон, омӯзгорон ва муҳаққиқон вогузор шудааст.

Бо назардошти натиҷаҳои боло ман чанд пешниҳод мушаххас пешниҳод мекунам:

1. Таълими мундариҷаи босифат ба забони модарӣ. Вазоратҳои маориф ва фарҳанг бояд бо ҳамкориҳои донишгоҳҳо ва нашрияҳои барномаҳои махсуси эҷод ва паҳн кардани китобҳои электронӣ ва дарсномаҳоро амалӣ созанд.

2. Воқеигардониҳои медиа-саводнокиӣ дар мактаб. Дар дарсҳои забон ва адабиёт омӯзгорон бояд медиа-саводнокиро дарбар гиранд-тарзи танқидии муқоиса кардани манбаъҳо, арзёбии мундариҷа ва риояи меъёрҳои забонӣ.

3. Маҳдудсозии вақт ва назорат дар истифодаи гаджетҳо. Оилаҳо ва мактаб бояд меъёрҳои мувозинатро барои истифодаи интернет муайян кунанд; ин ба назорат ва пешгирии вобастагӣ мусоидат мекунад.

4. Ҳавасмандсозии ҷавонон барои эҷоди контент ба забони модарӣ. Озмунҳо, грантҳо ва платформаҳо барои иштирок ва эҷоди маводи видеойӣ, мақола ва шеър бо забони модарӣ таъсис дода шаванд.

5. Тадқиқоти минбаъда ва мониторинг. Муҳаққиқон ва муассисаҳои таълимӣ бояд таъсири дарозмуддати муҳити рақамиро ба малақаҳои забонӣ пайгирӣ намоянд ва сиёсати забони давлатӣ дар фазои рақамиро таҳия кунанд.

Барномаҳои тарҷумонӣ ва воситаҳои электронӣ (ChatGPT) ва монанди ин кори ҷавонро хеле осон месозанд. Аммо агар онҳо танҳо ба чунин абзорҳо такя кунанд, малакаи мустақилона фикр кардан ва дуруст истифода бурдани забон тадриҷан заиф



мегардад. Аз ин рӯ, зарур аст, ки дар муассисаҳои таълимӣ тарзи дурусти истифодаи технологияҳо низ омӯзонда шавад. Дар баъзе давлатҳои пешрафта, мисли Финляндия ва Кореяи Ҷанубӣ, барномаҳои давлатӣ роҳандозӣ шудаанд, ки мундариҷа асосан ба забони миллӣ омода ва паҳн карда шавад. Ин таҷриба нишон медиҳад, ки агар мо низ забони модариро тавассути китобҳои электронӣ, филмҳои аниматсионӣ ва шабакаҳои ҷолиб таълиф кунем, ҷавонон бештар онро меомӯзанд ва истифода мебаранд.

Ба андешаи ман, дар баробари мактаб ва давлат, оила низ масъулият дорад. Агар волидон дар хона бештар ба забони модарӣ муошират кунанд, фарзандон ин забонро на танҳо меомӯзанд, балки бо эҳтиром низ муносибат мекунанд. Ман бар ин боварам, ки интернет ва шабакаҳои иҷтимоӣ ба мисли ҳар воситаи нав-дучанбаанд: онҳо метавонанд забони модариро тақвият бахшанд ё зарар расонанд. Муҳим он аст, ки мо омӯзгорон, падару модарон, муҳаққиқон ва худ ҷавонон-масъулияти ҳифз ва рушд додани забони модариро ба зимма гирем. Бо тавсеаи мундариҷаи босифат, омӯзиши медиа-саводнокӣ ва ҳавасмандсозии эҷодиёт ба забони модарӣ мо метавонем аз имкониятҳои интернет самаранок истифода барем ва хатарҳои онро коҳиш диҳем.

Адабиётҳои истифодашуда:

1. Абдуллаева Д. Ахборот технологиялари ва таълим жараёнида улардан фойдаланиш самарадорлиги.-Тошкент: Fan va технология, 2021.
2. Раҳмонов Ш. Замонавий таълим жараёнларида ахборот технологияларининг ўрни.-Тошкент: Илм-зиё, 2020.
3. Қодиров Н. Ёшлар тарбияси ва ахборот технологиялари: имконият ва хавфлар.-Тошкент: Yangi asr avlodi, 2019.
4. Аҳмедов Х. Таълимда ахборот-коммуникация технологиялари.-Тошкент: Университет, 2022.
5. Ҳукумати Ҷумҳурии Ўзбекистон. Дастурҳои рушди маориф ва рақамлилаштирӣ.-Тошкент, 2018–2022 (санадҳои сиёсӣ).
6. Amirqulov, A. (2023). HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'RTA ASRLAR SHARQ MUTAFAKKIRLARI MA'NAVIY MEROSINING ROLI. Евразийский журнал академических исследований, 3(1 Part 3), 76-79.